

**Przemówienie Ks. prof. Mirosława S. Wróbla na promocji 2 tomu Biblii Aramejskiej,
Zamek Lubelski, 7 marca 2017 r.**

Szanowni Państwo,

W ten uroczysty dzień promocji Biblii Aramejskiej na Zamku Lubelskim, gdy świętujemy rocznicę siedemset lecia lokacji naszego miasta Lublina oraz stoimy na progu setnych urodzin naszej Alma Mater – Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II pragnę wyrazić wielką wdzięczność Bogu za to, że obdarzył mnie łaską czytania i studiowania Słowa Bożego. Badania biblijne umożliwiły mi kontakt z targumami – najstarszymi przekładami ksiąg biblijnych na język aramejski.

Targumy – to nie są tylko proste, literalne tłumaczenia, ale także komentarze i objaśnienia do tekstów Tory, Proroków i Pism. Ich powstanie wiąże się z tym, że po niewoli babilońskiej język aramejski stał się językiem potocznym wielu Żydów i zrodziła się potrzeba tłumaczenia tekstów hebrajskich czytanych w świątyni i w synagogach na język aramejski. Tłumacz zwany meturgemanem podczas sprawowanej liturgii tłumaczył na język aramejski Słowo Boże czytane po hebrajsku. Tłumacząc objaśniał tekst i czynił go jak najlepiej zrozumiałym dla prostego ludu. W ten sposób Biblia Aramejska stawała się swoistą *Volksbibel* – Biblią dla ludu, która funkcjonowała w świadomości uczestników liturgii. Językiem aramejskim posługiwał się także Jezus z Nazaretu, który jako gorliwy uczestnik modlitw synagogałnych zachował w swoim sercu i umyśle wiele tradycji targumicznych, włączając je do swojej nauki głoszonej z mocą w Palestynie I w. Ten palestyński koloryt nauczania Jezusa ukazują Ewangelie, które choć w swej ostatniej redakcji zostały napisane po grecku to jednak zachowały wiele arameizmów i konstrukcji o charakterze semickim.

Niniejsza pozycja *Targum Neofiti I: Księga Wyjścia*, jest tłumaczeniem kodeksu odkrytego w połowie XX wieku w Bibliotece Watykańskiej. Nazwa Targum Neofiti – nawiązuje do miejsca jego pochodzenia, o czym informuje pieczęć na stronie tytułowej: *Pia Domus Neophytorum*. Była to nazwa kolegium utworzonego w XVI w. przez papieża Grzegorza XIII w Rzymie dla konwertytów pochodzących z judaizmu. Badania filologiczne wskazują, że targum ten zawiera tekst aramejski w dialekcie galilejskim, bardzo zbliżony do języka, którym posługiwał się Jezus. Wiele tradycji zawartych w tym targumie ma starożytne pochodzenie i są one datowane na I-IV wiek po Chr.

Prace nad drugim tomem *Biblii Aramejskiej* przeprowadzono w Jerozolimie (École Biblique), w Princeton (Princeton Theological Seminary – USA) oraz w Lublinie (KUL). Dzięki

dostępowi do najnowszej literatury oraz konsultacjom z wybitnymi znawcami przedmiotu (prof. Émile'em Puechem – École Biblique w Jerozolimie, prof. Jamesem Charlesworthem – Princeton Theological Seminary, prof. Lawrence'em Schiffmanem – New York University i prof. Antonim Troniną – Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II) niniejsze dzieło nabrało głębi. Cieszy fakt, że po raz pierwszy w Polsce – w Lublinie, gdzie funkcjonowała słynna Jesziwa jako miejsce prestiżowych studiów rabinicznych – ukazuje się targumiczny tekst Księgi Wyjścia (hebr. *Szemat*) w języku polskim. Wyrażam radość, że dzięki biblistom z Instytutu Nauk Biblijnych Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II przy współpracy z biblistami z całej Polski i uczonymi żydowskimi udało się otworzyć bezcenny skarbiec starożytnych tekstów. *Biblia Aramejska* – jako most łączący Torę i Ewangelię – stanowi niezwykle ważne źródło do pogłębionego dialogu między judaizmem i chrześcijaństwem. Dzięki starożytnym tekstom targumicznym żydzi i chrześcijanie mogą wciąż na nowo odkrywać, że znacznie więcej ich łączy, niż dzieli.

W tym miejscu pragnę podziękować najpierw Bogu za dar powołania kapłańskiego i naukowego, dzięki któremu mogę łączyć w swym życiu wiarę i rozum (*fides et ratio*). Dziękuję obecnej dziś wśród nas mamie Reginie za to, że jest pierwszą czytelniczką targumów, dziękuję swojej rodzinie, przyjaciołom i wszystkim bliskim za wyrozumiałość, że nie mam dla nich zbyt wiele czasu. Na ręce ks. Abp Stanisława Budzika i ks. bp. Mieczysława Cisło dziękuję Kościołowi Lubelskiemu za stworzenie przestrzeni do twórczej pracy nad Słowem Bożym. Na ręce ks. prof. Sławomira Nowosada, dziekana Wydziału Teologii KUL dziękuję Katolickiemu Uniwersytetowi Lubelskiemu Jana Pawła II za możliwość badań w służbie Kościołowi i Ojczyźnie. Na ręce pana dr Krzysztofa Żuka, prezydenta miasta Lublina dziękuję za wszelką życzliwość i konkretne wsparcie projektu. Na ręce ks. dr Marka Szymańskiego, dziękuję pracownikom Wydawnictwa Gaudium za profesjonalne przygotowanie tej pionierskiej w Polsce pozycji do druku.

Jako autor przekładu i komentarza do Biblii Aramejskiej muszę szczerze wyznać, że głębia i mądrość tego starożytnego źródła przerasta mnie jako człowieka. Mam poczucie bycia narzędziem, które w całej swej ułomności przekazuje Polsce i światu - Słowo samego Boga. Trudno wyrazić to słowami. Dziś otrzymałem od misjonarki z Afryki tekst, który w sposób poetycki oddaje głębię tego, co niewyrażalne słowem:

O ! Miłości Wszechmocna

Ta z Historii Wybranego Narodu

Z odkryć naukowych
Biblijnych poszukiwań
Z głoszenia Prawdy.
Piękna, święta i nowa
Czytana również w Targumach
Odkrywana
W językowych ekspresjach
Ludzkich doświadczeń historii
Ubrana w barwne stroje kultury,
literatury, sztuki!
Losem zapomniana...

O! Miłości ...
W krainie przezroczystej
Serca
Otwartej dla wszystkich pokoleń
Wyznań i narodów
Idziemy razem
Z pasją do Ciebie
Do źródła Prawdy
Do jasności Światła
Do korzeni Słowa.
Do blasku i pełni...

Biorę Cię jak
Oblubienicę
Słyszac Słowo

Jakże delikatnie

Szeptane człowiekowi wieków

Odwieczne Słowo,

Stworzenia

Odkupienia.

Zbawienia

Kluczem nauki

I głębią duszy

Odkrywane.

Targumy

Nowe okna Bibli

Nowe drzwi

Przyjęcia Wcielonego

Słowa Miłości.

Moim marzeniem jest, aby ujrzeć któregoś dnia całą bibliotekę tekstów targumicznych przetłumaczonych na język polski. Tak bardzo chciałbym, aby w kraju nad Wisłą i nad Bystrzycą w XXI wieku Biblia Aramejska była na nowo czytana, przeżywana i komentowana, jak to było w czasach Jezusa, w Palestynie I wieku. Pozwólcie Państwo, że pomodłę się o to tutaj na Zamku Lubelskim modlitwa samego Jezusa w oryginalnym języku aramejskim :

Abuna di bismaja

Itkadasz szumak

Teate malkutak

Titawad reutak

Kedi bismaja ken beara

Lahmana haw lana sekom jom bejoma

Usewak lana huwena

Kedei af anahna sewakna lihajawena

Ual taalena lenisaion

Ela paceina min bisza. Amen